

CLAUDIA CREȚU (VAȘLOBAN)

"Petru Maior" University of Târgu-Mureș

NICOLAE STEINHARDT ABOUT OTHER CONFESSIONS

Abstract: In Nicolae Steinhardt's most important work „The Journal of Happiness”, the author speaks of many religions: about Judaism, primarily, because he was a Jew, then about Catholicism, Protestantism, but also about Buddhism, as well as about Jehovah's Witnesses. However, he always returns to Orthodoxy. Why? Because, since the beginning, he has loved the Romanian people, Romania and the most important of its religions, Orthodoxy. In the journal, he praises Christianity. For him Christianity means joy, but also sacrifice. His only suffering was that he was not born a Christian. This suffering, over time, turned into a great happiness, that of having known Christ.

Keywords: journal, religion, Romanian, suffering, happiness.

Datorită faptului că Nicolae Steinhardt era evreu, este cel mai indicat să vorbim pentru prima dată despre evrei. În ceea ce privește religia evreiască, acesta scria: „Religia evreiască este o religie «în suspensie» și lipsită de cult, iar sinagogile nu-s decât «case memoriale». În esență, Templul fiind dărâmat și jertfele de animale cu neputință, totul se reduce la citirea sau rostirea regulilor și prescripțiilor. E o *memorizare*, și un tip de *structură* absolută, unde virtualitățile nu se configurează”¹ iar în ceea ce-i privește pe evrei, părintele spunea: „ca să fii evreu trebuie să faci ca toată lumea (orice singularizare e suspectă): să aparții tradiției tale, adică religiei iudaice”². El nu s-a putut adapta acestei religii, pentru că nu a găsit în iudaism ceea ce căuta, acea scânteie care să-l facă să-L descopere pe Dumnezeu.

Știm foarte bine că Nicolae Steinhardt avea cunoștințe din toate domeniile, era captivat de tot ceea ce exista în jurul său. Dat fiind faptul că a simțit încă din copilărie acea atracție către cunoașterea lui Dumnezeu, el studiază toate religiile. Astfel, el face comparație între ortodoxie și catolicism, între creștinism și budism, ne prezintă și ce cred martorii lui Iehova, ne vorbește despre adventiști.

Referitor la ortodoxie și catolicism, prima este cea spirituală, care are grijă de suflet, iar „la catolici se vedește o îngrijorare legată de rolul imens pe care îl joacă materialitatea, politica în catolicism- justificată și ea: de vreme ce Dumnezeu a creat lumea și a lăsat-o să-și chivernisească treburile, cine să se ocupe de ele de nu oamenii și în special cei mai calificați dintre ei”³. În ceea ce privește mântuirea „Protestanții- îngăduind individului să-și deducă mântuirea din starea sa de liniște sau de fericire- înlătură tragicul și angoasa din viața creștinului.

Ortodocșii- atât de axați pe înviere și-n consecință pe bucurie- sunt mai aproape, cred, de esența dramei îndoindu-se mereu de soarta lor”⁴. Dacă ne referim la semnul Sfintei Cruci, protestanții, ferindu-se de acesta „pierd din vedere că el nu evocă numai un groaznic instrument de tortură (și nu întâmplător chinul constă în ținutarea verticalității fapturii, în pedepsirea Omului prin însăși poziția sa specifică- luată-n derâdere, vertical dar lipsit de

¹ Nicolae, Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, pag. 120.

² Ibidem, pag. 119.

³ Ibidem, pag. 284.

⁴ Ibidem, pag. 302-303

libertate, vertical dar cu mădularele în ptoză, vertical dar expus spre ocară), ci în repetarea conștientă a integrării noastre în semnificațiile ultime”⁵.

Referindu-se la adventiști, Nicolae Steinhardt, ne prezintă două episoade petrecute în închisoare, în care ne sunt prezentați ca fiind destul de încăpățânați, aici face referire în primul rând la mâncare, adică, dacă li se dă mâncare cu grăsime sau carne de cal, aceștia o aduc drept jertfă Atotputernicului, iar în zi de sâmbătă aceștia refuzau să se spele pe corp, se spălau dar doar pe mâini.

Steinhardt nu ne vorbește numai de religiile creștine, ci și de cele necreștine. De exemplu, despre budism: „Budismul? Dar budismul este o soluție ușoară. Te retragi- și gata. E o renunțare, repliere”⁶, pe când „Creștinismul e nespun mai greu și mai complex- e teandrie”⁷. Această diferență dintre creștinism și budism, Nicolae Steinhardt ne-o prezintă printr-o comparație între Sântul Cassian Romanul și Sfântul Nicolae: „Sfântul Nicolae care-și suflecă și-și murdărește hlamida lăsându-l pe Dumnezeu să aștepte pentru ca să-l ajute pe un țăran să-și scoată căruța din glod, în vreme ce Sfântul Cassian își păstrează hlamida imaculată și se grăbește spre a se înfățișa cu vrednicie lui Dumnezeu (care-i va da cu delicateță peste nas și-l va lauda pe întârziatul și noroitul Nicolae) simbolizează însuși creștinismul: religia care ia parte la tragedia omului și la necazurile lumii. (Nu numai la tragedii, ci și la belele, la scârbe)”⁸.

Despre martorii lui Iehova, Nicolae Steinhardt spune că aceștia „cred că la una sută patru zeci și patru mii se reduce numărul celor mântuiți (și recrutați firește printre *studenții Bibliei*)”⁹, iar „Pe ne-creștini tocmai iertarea păcătoșilor și al bețivilor îi jignește... Dar creștinii știu mai mult: că păcatul trufiei e mai grav decât darul beției”¹⁰ și martorii lui Iehova „mai toți au părăsit ortodoxia pentru motivul că «popa din sat era bețiv» sau «era curvar»sau «făcea politică» sau «era lumeț».

Ca și cum valabilitatea învățăturii lui Hristos ar fi la cheremul ticăloșiei cutărui popă din cutare comună”¹¹.

Approape întreg *Jurnalul* este o dedicație adusă creștinismului. Nicolae Steinhardt vorbește și de celelalte religii, însă totul se reduce la creștinism. Peste patruzeci de pagini sunt dedicate acestuia.

Într-un limbaj comprehensibil, părintele Steinhardt ne face o pledoarie în ceea ce privește creștinismul. El spune: „Creștinismul nu e numai o religie care se închină unui Făuritor, ci și crede nebunește într-un Mântuitor care pe Sine s-a dăruit, din dragoste, lumii «Nu cuiele și piroanele, ci dragostea l-a ținut pe Hristos ținut pe cruce»(Sfânta Carisa- Nota autorului)”¹². Mai departe, Nicolae Steinhardt leagă creștinismul de dragoste: „- Creștinismul, să luăm bine aminte, nu e o simplă școală a cinstei, curățeniei ori dreptății, ori o nobilă și rațională explicație a vieții (teologia mai bine decât zoologia ne dezvăluie tainele: Emil Cioran); ori un înalt cod de purtări (confucianismul, șintoismul); ori o terapeutică evazionistă (stoicismul, Joga, zenul); ori un jet de întrebări (taoismul); ori un act de supunere în fața Unicului (iudaismul, islamismul). E mai mult și mai deosebit: e învățătura lui Hristos, adică a dragostei și a salvatoarei putinți de a ierta. Nici o religie nu concepe îndreptarea păcatelor altfel decât prin drumul logic al compensării (iar în brahmanism și budism teoria, prin *samsara*, e împinsă până la consecințele cele mai absolute); numai în religia în care

⁵ Ibidem, pag. 332.

⁶ Ibidem, pag. 149.

⁷ Ibidem, pag. 149.

⁸ Ibidem, pag. 287.

⁹ Ibidem, pag. 257.

¹⁰ Ibidem, pag. 389.

¹¹ Ibidem, pag. 289.

¹² Ibidem, pag. 157.

Dumnezeu nu primește jertfe ci se jertfește El, s-a putut ivi speranța ștergerii totale și instantanee a păcatelor, prin cel mai cutremurător și mai anti- contabilicesc- deci și cel mai scandalos- act¹³.

Se observă în discursul autorului înclinația evidentă pe care acesta o are spre creștinism și în mod deosebit spre ortodoxie. Creștinismul este o religie care le respectă pe celelalte; dar care trebuie să respecte și o condiție, și anume să nu se uite faptul că este o religie „foarte deosebită de celelalte”(budismul, brahmanismul, iudaismul, islamismul).

Putem remarca la Steinhardt și o ușoară și subtilă ironie în scrierile sale sau este mai degrabă, pur și simplu, copilăresc, mai ales atunci când spune: „creștinismul e o credință în care eu cred că cerul final nu e al matematicilor sau filosofilor, ci este al pletelor albe și al cățeilor grași și al pisicuțelor cu fundă¹⁴. Pe lângă copilăria sugerată de aceste rânduri, se mai remarcă o altă idee pe care Steinhardt ne lasă să o descoperim și anume că fericirea veșnică se poate dobândi prin revenirea la stadiul inițial și anume la revenirea la puritatea copiilor.

Bineînțeles că „budismul, zenul, antropo și teosofia sunt mai ușoare decât e creștinismul¹⁵”dar „în creștinism Domnul e mereu prezent. Stă la ușă și bate. Nu intră nechemat¹⁶. Observăm că reia acea imagine a lui Iisus ca gentelman, unul care îți testează încrederea „Iar înainte de a da, întreabă: crezi tu că pot? Nu întreabă dacă solicitantul e vrednic de a primi, ci dacă e liber a crede¹⁷ și care îți dă după măsură: „Și de răspuns răspunde tot pe măsura libertății: fie ție după credința ta¹⁸”.

Ce putem să ne dorim altceva decât ajutorul lui Dumnezeu? Astfel nu ne rămâne altceva decât să strigăm după ajutor prin cuvintele lui Nicolae Steinhardt: „Cred, ajută necredinței mele¹⁹”.

Tot în *Jurnalul Fericirii*, printre multele discuții cu colegii săi de celulă, ne prezintă o polemică dintre el și doctorul Sergiu Al-George, care este un înfocat susținător al esenienilor (al hinduismului) cei pentru care „Bhagavad Gita înfățișează năzuințele omului superior: a fi eliberat de ură, dorință, frică, dragoste și milă²⁰. Steinhardt îl înfruntă pe Al-G cu propria sa teorie asupra originalității creștinismului: „Odată cu descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă despre secta esenienilor, universitatea din Ierusalim, rabinatul internațional și cărturarii evrei de pretutindeni au făcut foarte mare caz de asemănările dintre esenieni și creștini. Tâlcul amplexării ce s-a dat textelor eseniene este ușor de dibuit, se urmărea a se dovedi că școala lui Iisus Hristos nu este decât o ramură oarecare a iudaismului. Doctrină interesantă, creștinismul, onorabilă, dar- vedeți- e numai și numai o comunitate rabinică printre altele, o variantă. Iar de vreme ce-i așa- și textele descoperite dovedesc profunda asemănare (în fond identitate) a creștinismului cu mediul înconjurător și cu autoritatea- la ce bun atâta agitație în jurul unei religii pretinse nouă, al cărei cap nu-i nevoie să-l considerăm divin pentru a o explica? Ia citiți sururile: e aproape același lucru. *Ișu* e regele dreptății, adică șeful unei sinagogi puriste și nițel dizidente. Așa să fie? Nu. Nu, doctrina esenienilor seamănă cu cea a lui Hristos, *seamănă dar nu răsare* (...)Creștinismul față de esenism e ca apa care fierbe față de apa din care ies aburi²¹”.

Nicolae Steinhardt prezintă fel de fel de comparații între ceea ce ne oferă ortodoxia și ceea ce ne oferă celelalte confesiuni, însă acest lucru îl face întotdeauna cu

¹³ Ibidem, pag. 158.

¹⁴ Ibidem, pag. 158.

¹⁵ Ibidem, pag. 184.

¹⁶ Ibidem, pag. 184.

¹⁷ Ibidem, pag. 184.

¹⁸ Ibidem, pag. 184.

¹⁹ Ibidem, pag. 184.

²⁰ Ibidem, Pag. 200.

²¹ Ibidem, pag. 200- 201.

respect față de acestea, drept dovadă avem mărturia: „consider semn de noblete capacitatea de a vorbi respectuos și tolerant despre adversar”²². Acest lucru se întâmplă deoarece „Creștinismul metamorfozează omul”²³, iar „Creștinul nu-i supărat pe nimeni și nu-i nemulțumit de nimic”²⁴.

Nu trebuie să citești din scoarță în scoarță *Jurnalul Fericirii* ca să îți dai seama despre ce e vorba. Doar să citești câte un fragment de ici-colo și îți poți da seama că acesta este ca un manual de Catehism. Este imposibil să citești cartea și să nu îți minte mai târziu faptul că fericirea de pe pământ și automat și cea de după moarte este strâns legată de creștinism și mai ales de ortodoxie: „Să vedem în creștinism rețeta perfecte fericiri”²⁵ sau „Creștinismul e dogmă, e mistică, e morală, e de toate dar e în mod special un mod de a trăi și o soluție și e rețeta de fericire”²⁶.

Dar creștinismul, pe lângă fericire, mai înseamnă și jertfă. Nu te poți numi creștin dacă nu te jertfești cât de puțin, cum spunea Nicolae Steinhardt: „Creștinismul e bucurie și rețetă de fericire”²⁷, dar „E și asumare a durerii”²⁸ căci, spune părintele Nicolae mai departe: „De raiul pământesc nu ne mai apropiem decât suferind și suferința aceasta e singurul lucru care ne poate convinge că pierduta Grădină tot mai există”²⁹.

Dacă ne uităm puțin la Nicolae Steinhardt, el a avut parte de o singură suferință: aceea de a nu se fi născut creștin. Însă această suferință s-a transformat de-a lungul timpului într-o mare bucurie, aceea de a-L cunoaște pe Hristos, în mod conștient. Vorbind despre marii convertiți și bineînțeles că făcând referire și la el, acesta spunea: „sunt niște oameni foarte fericiți, toți. Convertirea e un acces la fericire. Omul care-l cunoaște pe Hristos și care-l iubește și care se convertește e un om fericit, e un om care intră într-o zonă a fericirii, iese din întuneric, din chin. Eu nu zic că intră într-o stare de fericire perfectă; că omul poate să se mai îmbolnăvească, să aibă necazuri, să cadă, să... mai știu eu ce, să piardă bani, mă rog, să aibă necazuri, dar pe un fond de fericire. Pe un fond de liniște. Nu mai cunoaște deznădejdea neagră.”³⁰

Suferința de care ne vorbește părintele este una sufletească, spirituală și nu una fizică. El, înainte să intre în închisoare era un om chinuit, pentru că nu reușea să găsească ceea ce căuta. Dumnezeu a dovedit că l-a ales să fie unul dintre ai săi în trei rânduri, atunci când practic s-a lepădat de sine: „- când s-a hotărât să rămână fidel grupului alcătuit din oameni de cultură creștini și români, fără să-i trădeze; - când a cerut botezul creștin, renunțând la Legea Vechiului Testament; - când a cerut să depună votul monahal în Mănăstirea Rohia, lepădându-se întru totul de duhul lumesc”³¹.

Iată deci un adevărat exemplu. Oare cine în ziua de astăzi ar mai renunța la sine pentru prieteni? Oare cine ar accepta să facă închisoare, nevinovat fiind pentru cineva cunoscut nouă? Avem aici dovada renunțării la partea lumească pentru „ceva” de suflet.

Botezându-se creștin-ortodox, părintele Nicolae găsește acea „rețetă de fericire” despre care ne vorbește în *Jurnalul fericirii*, iar închisoarea pentru el a fost locul său de împlinire sufletească, pe care mulți îl caută dar nu îl găsesc. Exprimându-și starea de fericire, dânsul mărturisește: „Starea de euforie și recunoștință de după botez mă îmboldește să caut

²² Ibidem, pag. 237.

²³ Ibidem, pag. 339.

²⁴ Ibidem, pag. 339.

²⁵ Ibidem, pag. 215.

²⁶ Ibidem, pag. 170.

²⁷ Ibidem, pag. 258.

²⁸ Ibidem, pag. 258.

²⁹ Ibidem, pag. 259.

³⁰ Nicolae, Steinhardt, Ioan Pinte, *Primejdia mărturisirii*, Editura Dacia, Cluj, 1993, pag.173.

³¹ *Amintiri despre N. Steinhardt*, Crestomație de Arșavir Acterian, Editura Dacia, 2009, pag. 49.

prilejuri de a face binele și a mă arăta cât mai prevenitor, serviabil, fără cusur. Și cât de bucuros mă simt că-s atât de liniștit și de indiferent față de micimile și deșertăciunile din jur”³².

Nicolae Steinhardt ne face o incursiune în sfera mai multor religii și confesiuni. Însă întotdeauna se întoarce la creștinism, la ortodoxie ca și în exemplul următor: „Buddha ne îmboldește cu neantul. Hristos ne oferă totul”³³. Acest lucru se poate întâmpla doar dacă știm ce căutăm și dacă vrem să găsim cu adevărat, căci, și aici Steinhardt ne introduce în cultura mai multor popoare: „Proverbul german: Dumnezeu ajută pe marinăru la vreme de furtună dar timonierul trebuie să fie la cârmă; proverbul englez: Dumnezeu dă mâini, dar nu construiește poduri; proverbul danez: Dumnezeu hrănește păsările care dau din aripi; proverbul ceh: cel căruia Dumnezeu i-a descoperit o comoară trebuie să o scoată singur din locul acela; proverbul basc: Bunul Dumnezeu e bun dar nu-i prost. Ioana d’Arc: să trudem, Dumnezeu va trudi”³⁴.

Nicolae Steihardt se regăsește în fiecare dintre aveste proverbe. A fost omul potrivit la locul potrivit pentru a-L putea găsi pe Dumnezeu. A avut încredere în Domnul și „deși lumea e rea, în ciuda nedreptății, în pofida josniciei, cu toate că de pretutindenii nu vin decât semnale negative”³⁵ a reușit să găsească esența fericirii: Dumnezeu, creștinismul, ortodoxia.

Bibliografia

1. *Amintiri despre N. Steinhardt*, Crestomație de Arșavir Acterian, Editura Dacia, 2009
2. BARNES, Patrik, *Non-ortodocșii. Învățătură ortodoxă despre „creștinii” din afara Bisericii*, Editura Egumenița, Galați, 2007.
3. CHIRA, Călin Emilian, *Convorbiri despre Nicolae Steinhardt*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2010.
4. STEINHARDT, Nicolae, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991.
5. STEINHARDT, Nicolae, *Primejdia mărturisirii. Convorbiri cu Ioan Pinte*, Editura Humanitas, București, 2006.
6. STEINHARDT, Nicolae, *Mărturisire în Primejdia mărturisirii. Convorbiri cu Ioan Pinte*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993.
7. ***, *Caietele de la Rohia I. Nicolae Steinhardt sau Fericirea de a fi Creștin*, Editura Helvetica, Baia-Mare, 1999.

The research presented in this paper was supported by the European Social Fund under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development , as part of the grant POSDRU/159/1.5/S/133652.

³² Nicolae, Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, pag.246.

³³ Ibidem, pag. 219.

³⁴ Ibidem, pag. 342.

³⁵ Ibidem, pag. 102.